

18. Савицкий В.М. Язык процессуального закона. Вопросы терминологии. М., 1987. 825 с.
19. Чернявская В.Е. Интерпретация научного текста: учеб. пособие. М., 2007. 124 с.
20. Шутак І.Д. Юридична техніка: теорія правових застережень. Івано-Франківськ: Лабораторія академічних досліджень правового регулювання та юридичної техніки, 2014. 496 с.
21. Перелік майна, що не підлягає конфіскації за судовим вироком: додаток до Кримінального кодексу України URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2003-05>.
22. Про виконавче провадження: Закон. / Відомості Верховної Ради України від 18.06.1999. 1999 р., № 24, стаття 207.
23. Про нормативно-правові акти: проект Закону України (реєстраційний №1343-1 від 21.01.2008) URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=31416.
24. Конституція України: станом на 30 вересня 2016 р.: відповідає офіц. тексту. Харків: Право, 2016. 82 с.
25. Про Регламент Верховної Ради України: Закон, Регламент від 10.02.2010 р. № 1861-VI. / Відомості Верховної Ради України від 16.04.2010 р., № 14, № 14-15, № 16-17. Стор. 412, стаття 133.

ШАЛГУНОВА С. А.,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінально-правових
дисциплін
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ШЕВЧЕНКО Т. В.,

викладач кафедри кримінально-правових
дисциплін
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 343.5

ОБ'ЄКТ ХУЛІГАНСТВА

Правильне вирішення питання про об'єкт злочину має важливе теоретичне і практичне значення. Саме об'єкт дає змогу визначити соціальну сутність злочину, з'ясувати його суспільно небезпечні наслідки, сприяє правильній кваліфікації діяння, а також відмежуванню його від суміжних суспільно небезпечних посягань.

Ключові слова: об'єкт злочину, хуліганство, громадська безпека, громадський порядок, публічний порядок.

Правильное определение объекта преступления имеет важное теоретическое и практическое значение. Именно объект дает возможность определить социальную сущность преступления, выяснить его общественно опасные последствия, способствует правильной квалификации действия, а также отделению его от смежных общественно опасных посягательств.

Ключевые слова: объект преступления, хулиганство, общественная безопасность, общественный порядок, публичный порядок.

Right determination of the object of crime has important theoretical and practical value. The object gives the opportunity to identify social essence of crime, to figure out his socially dangerous effects, promotes right qualification of actions, and separates him from socially dangerous encroachments.

Key words: *object of crime, hooliganism, social safety, social order, public policy.*

Вступ. Об'єкт має істотне значення також для визначення самого поняття злочину, значною мірою впливає на зміст його об'єктивних і суб'єктивних ознак, є вихідним у кваліфікації злочинів, побудові системи Особливої частини КК. Усе це дозволяє зробити висновок про те, що проблема об'єкта злочину є однією з основних у науці кримінального права [1, с. 96].

Проблема вивчення кримінально-правової характеристики хуліганства у зв'язку з її складністю та багатоплановістю відображена в роботах вітчизняних та іноземних дослідників: Ю.М. Антоняна, Ю.Д. Блувштейна, В.Н. Бурлакова, Б.С. Волкова, П.С. Дагеля, А.І. Долгової, О.М. Джужі, Б.В. Здравомислова, К.Е. Ігошева, В.Н. Кудрявцева, Н.Ф. Кузнєцової, Н.С. Лейкіної, Г.М. Міньковського, Г.І. Піщенко, В.Д. Філімонова та ін. Однак вітчизняні кримінально-правові дослідження хуліганства лише частково торкаються проблеми визначення об'єкта хуліганства.

Зв'язок проблеми з важливими науковими і практичними завданнями. Обрана тема дослідження відповідає тематиці пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності ОВС на період 2015–2019 рр.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз об'єкта злочину, передбаченого статтею 296 Кримінального кодексу України (далі – КК) «Хуліганство».

Результати дослідження. Об'єктом злочину в кримінальному праві прийнято вважати суспільні відносини, на які посягає злочин, яким він спричиняє шкоду, наносить збитки і які захищаються нормами кримінального закону [2, с. 31], або в процесі скоєння злочину створюється небезпека заподіяння такої шкоди.

Так, Особа-2, близько 18.00, біля багатоквартирного житлового будинку, перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, оголилася і демонструвала свій статевий орган дітям, оточуючим та Особі-3, які перебували в цей час у дворі будинку [3]. Такими діями Особа-2 умисно проявляла своє зневажливе ставлення до громадського порядку та існуючих у суспільстві загально визнаних норм і правил поведінки та моральності¹. У справі щодо Особи-1 було встановлено, що вона разом з Особою-3, перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, почала ламати огорожу, яка відділяла проїжджу частину від пішохідної зони, чим було заподіяно майнову шкоду комунальному підприємству, яке забезпечує утримання в належному стані соціальних об'єктів на території району [4]².

Необхідно визнати, що в диспозиції кримінально-правової норми (ст. 296 ч. 1 КК) за особливостями конструкції сформульовано формальний склад злочину, але в реальному житті хуліганство, кваліфіковане за ч. 1 ст. 296 КК, має майнову шкоду. Так, ця майнова шкода може бути незначна або потерпіла особа не вважає заподіяну шкоду значимою для себе чи для інших, однак насправді така шкода може бути оцінена у грошовому еквіваленті, незважаючи на її розмір.

¹ Здійснивши такі дії публічно у присутності невизначеної кількості осіб, які перебували у дворі будинку: мешканців та перехожих, серед яких були малолітні діти, Особа-2 не реагувала на зауваження, зроблені їй дорослими особами, і нецензурно лялася на адресу Особи-3 та оточуючих. Отже, діянням Особи-2 не було заподіяно реальної майнової шкоди потерпілій Особі-3 та іншим особам (особам, які гуляли з дітьми на майданчику біля житлового будинку і перехожим, комунальному підприємству, на території і утриманні якого перебуває багатоквартирний будинок). Можна говорити лише про заподіяння моральної шкоди протиправними діями Особи-2. Однак у порядку кримінального судочинства у цій справі потерпілою особою не було заявлено позов про заподіяння їй моральної шкоди. Тому цей злочин характеризується відсутністю реальної матеріальної шкоди і може вважатися таким, що за конструкцією має формальний склад злочину.

² Однак у межах кримінального провадження ця шкода не розглядалася, за своїми зовнішніми ознаками такий злочин має формальний склад злочину. Хоча, насправді, майнова шкода була заподіяна, і такий склад злочину має розглядатися як матеріальний.

Об'єктом злочину можуть виступати суспільні відносини, побудовані позиції практично всіх вітчизняних вчених [5, с. 96], а також ті блага, інтереси, на які посягає злочинне діяння і які охороняються кримінальним законом.

Так, у справі відносно Особи-1 мало місце заподіяння шкоди різним об'єктам кримінально-правової охорони, а саме Особа-1, близько 02.00, перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, підійшла до вхідних дверей приміщення сільради і почала наносити удари руками і ногами по дерев'яній перегородці та дверях, розбивши скло і заподіявши майнову шкоду на суму 900 грн [6]³. В іншій справі Особа-1, яка перебувала у стані алкогольного сп'яніння, близько 12.00, прийшла до колишньої дружини Особи-2, де в присутності Особи-3, Особи-4 та Особи-5 у приміщенні літньої кухні почала ображати Особу-2 нецензурними словами, а потім взяла її за одяг і почала штовхати, схопила її за волосся, витягла із приміщення кухні на подвір'я, повалила на землю і продовжувала бити руками і ногами по різних частинах тіла [7]. Коли потерпіла Особа-2 намагалася піднятися і втекти, Особа-1 наздогнала її й ударила лопатою по руці. Під час побиття Особи-2 Особу-1 намагалася зупинити Особа-3. Однак, коли це не вдалося, Особа-3 почала наносити удари по тілу Особи-1, захищаючи таким чином Особу-2. В результаті протиправних дій Особи-1 потерпілій Особі-2 було заподіяно легкі тілесні ушкодження без короткочасного розладу здоров'я, і сама Особа-1 під час цієї бійки отримала тілесні ушкодження⁴.

У науці кримінального права розроблена класифікація об'єктів злочинів на загальний, родовий і безпосередній. Така класифікація має не тільки пізнавальне, але й кодифікаційне і правозастосовне значення. Загальним об'єктом злочину виступають усі суспільні відносини, які охороняються нормами кримінального закону. У правовій літературі питання про родовий об'єкт хуліганства є спірним. Низка авторів визнають родовим об'єктом хуліганства суспільний порядок [8, с. 18], сукупність близьких між собою суспільних відносин, що складають зміст громадського порядку, громадської безпеки і здоров'я населення (злочинів, об'єднаних у десятій главі КК України 1960 р.) [9, с. 494]. В.О. Навроцький з цього приводу зазначає, що в теорії кримінального права намітилися принаймні три підходи до вирішення цього питання: 1) є єдиний родовий об'єкт, який охороняється нормами глави X Особливої частини КК – суспільних відносин, що склалися з приводу громадської безпеки, громадського порядку та народного здоров'я; 2) у главі «Злочини проти громадської безпеки, громадського порядку та народного здоров'я» об'єднані посягання на три самостійні родові об'єкти: громадський порядок; громадську безпеку; народне здоров'я; 3) визнання наявності ще більшої кількості родових об'єктів, які охоронялися нормами тоді чинної глави X Особливої частини КК. Крім трьох вказаних вище, серед них виділяли: інтереси сім'ї та молоді; відносини, що склалися з приводу обов'язку громадян займатися суспільно корисною працею; безпеку виробництва; безпеку транспорту; відносини з приводу обороту предметів, які становлять підвищену небезпеку для оточуючих [10].

Суспільна небезпечність діянь, зазначених у розділі XII Особливої КК України «Злочини проти громадського порядку та моральності», полягає в тому, що вони завдають або ставлять під загрозу заподіяння істотної шкоди громадському порядку і моральним основам життя суспільства. Громадський порядок – це сукупність суспільних відносин, що забезпечують спокійні умови життя людей у різних сферах суспільно корисної діяльності, відпочинку, побуту і нормальної діяльності підприємств, організацій, установ у цій сфері. Суспільна

³ Таким чином, у діянні Особи-1 має місце не лише порушення громадського порядку, а й посягання на відносини власності, оскільки майнова шкода у вигляді розбитих дверей була заподіяна державній установі, інтереси якої, як юридичної особи, були порушені в процесі скоєння цього злочину. Однак інтереси сільської ради мають конкретний грошовий вимір і можна розцінювати їх як інтереси власності, що були порушені в процесі скоєння злочину у формі пошкодження вхідних дверей до приміщення сільради.

⁴ У результаті протиправних дій Особи-1 було заподіяно шкоду наступним суспільним відносинам: громадському порядку в частині нормальних умов відпочинку громадян; нормам моральності у висловлюванні на адресу колишньої дружини Особи-2 нецензурних слів; здоров'ю Особи-2, яка в процесі побиття отримала легкі тілесні ушкодження.

мораль – це система етичних норм, правил поведінки, які склалися у суспільстві на основі традиційних духовних і культурних цінностей, уявлень про добро, честь, гідність, громадський обов'язок, совість, справедливість, що визначають умови нормального громадського життя людей [1, с. 359].

Зараз у кримінально-правовій літературі та окремих законодавчих актах почав використовуватися і такий термін, як «публічний порядок». Зокрема, в Законі України «Про національну поліцію» у розділі VIII «Громадський контроль поліції» у статті 86 «Звіт про поліцейську діяльність» у частині 3 зазначено: «Керівники територіальних органів поліції зобов'язані регулярно оприлюднювати статистичні та аналітичні дані про вжиті заходи щодо виявлення, запобігання та припинення порушень публічного порядку на офіційних веб-порталах органів, які вони очолюють» [11]. Також у цьому Законі вказано, що «1. Національна поліція України (далі – поліція) – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку» (ст. 1 ч. 1), і одним із завдань поліції названо «забезпечення публічної безпеки і порядку» (ст. 2 ч. 1 п. 1). У багатьох статтях зазначеного Закону йдеться про публічну безпеку і порядок. Отже, поняття публічного порядку цим законом не закріплено. Логічний зміст положень цього Закону свідчить про те, що законодавець поняття публічного порядку прирівнює до громадського, оскільки фактично йдеться про забезпечення громадського порядку органами поліції.

Однак публічним порядком, на нашу думку, виходячи із роз'яснень, наданих Верховним Судом України, вважається правопорядок як передбачені законом правомірні суспільні відносини у всіх сферах соціального життя, а саме «Правочин вважається таким, що порушує публічний порядок, якщо він був спрямований на порушення конституційних прав і свобод людини і громадянина, знищення, пошкодження майна фізичної або юридичної особи, держави, Автономної Республіки Крим, територіальної громади, незаконне заволодіння ним; по-друге, правочин, який порушує публічний порядок, є нікчемним, при цьому категорія публічного порядку застосовується не до будь-яких правовідносин у державі, а лише щодо суттєвих основ правопорядку. Публічний порядок – це публічно-правові відносини, які мають імперативний характер і визначають основи суспільного ладу держави.

Такими є правочини, що посягають на суспільні, економічні та соціальні основи держави, зокрема, правочини, спрямовані на використання всупереч закону комунальної, державної або приватної власності; правочини, спрямовані на незаконне відчуження або незаконне володіння, користування, розпорядження об'єктами права власності українського народу – землею як основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави, її надрами, іншими природними ресурсами (стаття 14 Конституції України); правочини щодо відчуження викраденого майна; правочини, що порушують правовий режим вилучених з обігу або обмежених в обігу об'єктів цивільного права тощо. Всі інші правочини, спрямовані на порушення інших об'єктів права, передбачені іншими нормами публічного права, не вважаються такими, що порушують публічний порядок» [12].

Правопорядок – це частина громадського порядку. Громадський порядок – це стан (режим) упорядкованості соціальними нормами (нормами права, моралі, корпоративними нормами, нормами-звичаями) системи суспільних відносин і їх додержання. Поняття громадського порядку ширше за поняття правового порядку, оскільки в зміцненні і підтриманні першого важлива роль належить усім соціальним нормам. Правопорядок складається лише на підставі правових норм і внаслідок цього охороняється спеціальними державно-правовими заходами.

Отже, правопорядок – це частина системи суспільних відносин, що врегульовані нормами права і перебувають під захистом закону та охороняються державою. Він встановлюється в результаті додержання режиму законності в суспільстві. Якщо законність – це принцип, метод діяльності, режим дій і відносин, то правопорядок є їх результатом.

Правопорядок – стан (режим) правової упорядкованості (врегульованості і погодженості) системи суспільних відносин, що складається в умовах реалізації законності. Інакше: це атмосфера нормального правового життя, що встановлюється в результаті точного і повного здійснення розпоряджень правових норм (прав, свобод, обов'язків, відповідальності) всіма суб'єктами права. Правовий порядок, як динамічна система, вбирає в себе всі впорядковуючі засади правового характеру [13].

Суспільний порядок – стан упорядкованості, організованості та урегульованості суспільних відносин, що виникає внаслідок створення й реалізації соціальних принципів і норм, які об'єктивно склалися на певному етапі розвитку суспільства. Спільні риси: суспільні явища, що виникають фактично як результат реалізації соціальних норм, мають вольовий та нормативний характер та ін.

Різниця: громадський порядок складається внаслідок реалізації всієї сукупності соціальних норм – традиції, моралі, права, звичаїв тощо; правопорядок виникає і функціонує тільки на підставі реалізації правових норм. Тому він є складовою частиною суспільного порядку. Завдяки особливостям своєї нормативності право вводить зміст суспільних відносин у правові межі, на основі чого відповідно до вимог законності складається правопорядок.

Різняться і за часом виникнення: громадський порядок складається ще в період первіснообщинного ладу, правопорядок виникає тільки в державно-організованому суспільстві поряд з правом, державою, законністю, а також залежно від різних способів їх забезпечення.

Відмінності у засобах забезпечення: суспільний порядок, його виникнення та існування забезпечуються переважно суспільним впливом, а правопорядок – поряд із організованими, виховними заходами – ще й силою державного примусу [14, 352–353].

В окремих законодавчих актах вітчизняний законодавець використовує такий термін, як «правопорядок» [15]. Так, у преамбулі до Закону України «Про створення необхідних умов для мирного врегулювання ситуації в окремих районах Донецької та Луганської областей» зазначається про таку мету діяльності держави, як «сприяння якнайшвидшому відновленню правопорядку та нормальної життєдіяльності в населених пунктах у Донецькій та Луганській областях, поверненню громадян до місць їх постійного проживання». У Законі України «Про особливості забезпечення громадського порядку та громадської безпеки у зв'язку з підготовкою та проведенням футбольних матчів» подано поняття громадського порядку. Так, у статті 1 «Визначення термінів» Розділу 1 «Загальні положення» закріплено, що «*громадський порядок* – сукупність суспільних відносин, що забезпечують нормальні умови життєдіяльності людини, діяльності підприємств, установ і організацій під час підготовки та проведення футбольних матчів шляхом встановлення, дотримання і реалізації правових та етичних норм» [16]. У Законі України «Про захист суспільної моралі» подано поняття суспільної моралі із використанням терміна «громадський обов'язок», зокрема «суспільна мораль – система етичних норм, правил поведінки, що склалися у суспільстві на основі традиційних духовних і культурних цінностей, уявлень про добро, честь, гідність, громадський обов'язок, совість, справедливість» [17]. Але термін громадський порядок у цьому законі законодавець не використовує.

Отже, законодавчого закріплення поняття публічного порядку немає, тому під ним ми вважаємо правопорядок як сукупність суспільно-правових відносин, що мають обов'язковий для виконання всіма суб'єктами правових відносин характер і визначають основи суспільного ладу держави Україна.

Тлумачення громадського порядку, що існувало до 2010 року, характеризувало *громадський порядок* як систему суспільних відносин, які складаються і розвиваються в громадських місцях під впливом правових та соціальних норм, спрямованих на забезпечення нормального функціонування установ, організацій, громадських об'єднань, праці й відпочинку громадян, повагу до їх честі, людської гідності та громадської моралі. Громадська безпека при цьому являла стан захищеності інтересів людини, суспільства й держави від суспільно небезпечних діянь і негативного впливу надзвичайних обставин, викликаних кри-

міногенною ситуацією, стихійним лихом, катастрофами, аваріями, пожежами, епідеміями та іншими надзвичайними подіями [18].

Іншим наказом МВС України (№ 650, що регулює діяльність дільничних офіцерів поліції) поняття громадського порядку не визначається. Але в цьому наказі використовуються схожі терміни, зокрема: дільничний офіцер поліції (ДОП) періодично (не рідше ніж двічі на рік) готує звіт для інформування виконавчого органу місцевого самоврядування об'єднаної територіальної громади про стан дотримання *правопорядку* на поліцейській дільниці, вжиті заходи із запобігання правопорушенням, підвищення довіри населення до поліції; поліцейська станція визначена як службове приміщення, що надається дільничному офіцеру поліції для виконання покладених на нього завдань із забезпечення *правопорядку* в межах поліцейської дільниці (пункти 1, 4, розділу I. Загальні положення) [19]⁵.

Отже, в чинному нормативно-правовому акті з питань організації діяльності поліції (наказі МВС України № 650), а саме ДОП, використовуються терміни «правопорядок», «публічна безпека і порядок», «публічна безпека», «публічний порядок», «спеціальні правила та порядок», «порядок та правила». При цьому жодний із використовуваних термінів у чинному законодавстві України, зокрема в спеціальних законодавчих актах, що регламентують діяльність органів поліції, не визначений. Так само, як і не визначено поняття громадської безпеки та громадського порядку.

Поряд із поняттям публічного порядку використовується термін «публічна безпека», який також не має законодавчого закріплення. В чинному законодавстві України, як уже вказувалося, використовується поняття «громадська безпека». Громадська безпека, як визначено у законі, – це стан захищеності життєво важливих інтересів суспільства, сконцентрованих у його матеріальних і духовних цінностях, від джерел небезпеки природного або штучного характеру під час підготовки та проведення футбольних матчів, за якого забезпечується запобігання загрозам заподіяння шкоди такими джерелами небезпеки [21].

Як зазначається в Постанові Пленуму Верховного Суду України, більшість хуліганських дій вчиняється в громадському місці, якими можуть бути: 1) частина (частини) будь-якої будівлі, споруди, яка доступна або відкрита для населення вільно, чи за запрошенням, або за плату, постійно, періодично або час від часу, зокрема під'їзди, а також підземні переходи, стадіони; 2) будівля (споруда) або будь-яка її частина з вільним доступом до неї населення, або за запрошенням, або за плату, або постійно, або періодично, зокрема під'їзди, підземні переходи, стадіони тощо [22]. Таким чином, ми можемо стверджувати, що громадський порядок являє собою більш широке поняття, ніж публічний порядок, оскільки охоплює не тільки дотримання правових, а й етичних норм у певній сфері. Ми вважаємо,

⁵ Серед основних напрямів діяльності ДОП названо: вжиття заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю фізичних осіб і *публічній безпеці*, що виникли внаслідок учинення кримінального, адміністративного правопорушення; здійснення контролю за дотриманням фізичними та юридичними особами *спеціальних правил та порядку* зберігання і використання зброї, спеціальних засобів індивідуального захисту та активної оборони, боєприпасів, вибухових речовин і матеріалів, інших предметів, матеріалів та речовин, на які поширюється дозвільна система; вжиття заходів для забезпечення *публічної безпеки і порядку* під час примусового виконання судових рішень і рішень інших органів (посадових осіб), а також заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю державних виконавців, приватних виконавців та інших осіб, які беруть участь у вчиненні виконавчих дій, здійснення приводу у виконавчому провадженні (пункти 3, 9, 11 розділу II. Завдання, основні напрями діяльності та повноваження ДОП). Для виконання своїх обов'язків ДОП можуть: здійснювати контроль за дотриманням фізичними та юридичними особами *порядку та правил* зберігання і використання зброї, спеціальних засобів, вибухових речовин та матеріалів, боєприпасів, на які поширюється дозвільна система, а також безпосередньо оглядати місця їх зберігання з метою перевірки дотримання правил поведінки з ними та правил використання (пункт 8 розділу II. Завдання, основні напрями діяльності та повноваження ДОП). І для організації своєї роботи вони можуть: заводити облікові справи стосовно раніше судимих осіб, щодо яких установлено адміністративний нагляд, та осіб, засуджених до позбавлення волі за тяжкі, особливо тяжкі злочини або засуджених два і більше разів до позбавлення волі за умисні злочини, якщо ці особи після відбування покарання або умовно-дострокового звільнення від відбування покарання, незважаючи на попередження поліції, систематично порушують *публічний порядок* і права громадян, учиняють інші правопорушення (розділ V. Організація роботи ДОП з особами, які перебувають на превентивному обліку).

що під час кримінально-правової характеристики хуліганства, як і будь-якого іншого складу злочину, використання терміна «публічний порядок» є зайвим, оскільки в теорії кримінального права і практиці його застосування йдеться про чітко визначене та юридично закріплене поняття «громадський порядок».

Висновки з цього дослідження та перспективи подальших розвідок у такому напрямі. Отже, з вищевикладеного можна зробити висновок, що родовим об'єктом хуліганства є громадський порядок у тій його частині, яка забезпечує спокійні умови суспільно корисної діяльності, побуту та відпочинку людей (громадський спокій). Це також є основним безпосереднім об'єктом хуліганства, тобто родовий та безпосередній об'єкти хуліганства збігаються. Його додатковим факультативним об'єктом можуть виступати здоров'я особи, її особистість, власність, навколишнє середовище. За особливо кваліфікованого складу хуліганства (ст. 296 ч. 4 КК України) додатковим обов'язковим об'єктом є також здоров'я особи, яке зазнає шкоди чи ставиться в небезпеку заповідання шкоди в усіх випадках використання хуліганом зброї або інших предметів, спеціально пристосованих або заздалегідь заготовлених для нанесення тілесних ушкоджень.

Список використаних джерел:

1. Кримінальне право України: Загальна частина: підручник / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін.; За ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. 4-те вид., переробл. і допов. Х.: Право, 2010. С. 96, 359.
2. Бажанов М.И. Уголовное право Украины. Общая часть. Днепропетровск: «Пороги», 1992. С. 31.
3. Вирок у справі № 1-493/09 від 04.11.2009 р. Київського районного суду Полтавської області за ст. 296 ч.1 КК України.
4. Вирок у справі № 1-204/11 від 03.03.2011 р. Печерського районного суду м. Києва за ст. 296 ч. 2 КК України.
5. Кримінальне право України: Загальна частина: Підручник / Відп. редактор Кондратьев Я.Ю., наук. ред. Клименко В.А., Мельник М.І. К.: Правові джерела, 2002. С. 96.
6. Вирок у справі № 1-76 2009 року від 10.08.2009 р. Диканського районного суду Полтавської області за ст. 296 ч. 1 КК України.
7. Вирок у справі № 1-23/2009 від 10.02.2009 р. Лохвицького районного суду Полтавської області за ст. 296 ч. 1 КК України.
8. Даньшин И.Н. Уголовно-правовая охрана общественного порядка. М.: Юрид. лит. 1973. С. 18.
9. Уголовное право Украины. Общая и Особенная части: Учебник / Отв. редактор Е.Л. Стрельцов. Х.: ООО «Одиссей», 2006. С. 494.
10. Навроцький В.О. Злочини проти громадської безпеки, громадського порядку та народного здоров'я: Лекції для студ. юрид. фак. Львів, 1997. С. 6.
11. Закон України «Про національну поліцію» № 580-VIII від 02.07.2015 р. / Відомості Верховної Ради України. 2015. № 4041. Ст. 379.
12. ВСУ пояснив, які правочини порушують публічний порядок. Судова практика. Українське право. 19.06.2016. Українська правда. URL: <http://ukrainepravo.com/law-practice/practice-court>; Постанова Верховного Суду України від 13.04.2016 р. № 6-1528цс15.
13. Теорія держави і права. Поняття правопорядку: Бібліотека онлайн © 2006-2017. URL: <http://readbookz.com/book/176/5902.html>.
14. Теорія держави і права: підручник / кол. авт.; кер. авт. кол. канд. юрид. наук, проф. Ю.А. Ведерніков. К.: Ун-т сучасних знань; Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, Ліра ЛТД, 2014. 468 с.
15. Закон України «Про створення необхідних умов для мирного врегулювання ситуації в окремих районах Донецької та Луганської областей» № 2167-VIII від 06.10.2017 р. / Відомості Верховної Ради України. 2017. № 40–41. Ст. 384.

16. Закон України «Про особливості забезпечення громадського порядку та громадської безпеки у зв'язку з підготовкою та проведенням футбольних матчів» № 3673-VI від 08.07.2011 р. Із зм. і доп., внесеними Законами України від 16.05.2013 р. № 245-VII, від 10.11.2015 року № 766-VIII. Ліга-Закон: Головний правовий портал України. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T113673.html.

17. Закон України «Про захист суспільної моралі» № 1296-IV від 20.11.2003 р. Ліга-Закон: Головний правовий портал України. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T113673.html.

18. Наказ МВС України «Про затвердження Положення про службу дільничних інспекторів міліції в системі Міністерства внутрішніх справ України» № 550 від 11.11.2010 р. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України за № 1219/18514 від 06.12.2010 р. Із змінами, внесеними згідно з наказами МВС України № 487 від 28.07.2011 р., № 349 від 23.04.2012 р. Втратив чинність 08.09.2017 р. Ліга-Закон: Головний правовий портал України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/>.

19. Наказ МВС України «Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції» № 650 від 28.07.2017 р. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 21.08.2017 р. за № 1041/30909. Ліга-Закон: Головний правовий портал України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/>.

20. Закон України «Про особливості забезпечення громадського порядку та громадської безпеки у зв'язку з підготовкою та проведенням футбольних матчів» від 08.07.2011 р. № 3673-VI. Ліга-Закон: Головний правовий портал України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/>.

21. Закон України «Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення» від 22.09.2005 р. № 2899-IV. Ліга-Закон: Головний правовий портал України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/>.

22. Наказ Міноборони України «Про затвердження Інструкції про організацію патрульно-постової служби Військовою службою правопорядку у Збройних силах України» від 10.10.2016 р. № 515. Ліга-Закон: Головний правовий портал України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/>.

